

IN MEMORIAM

Ruszoly József

*„Az Ér nagy, álmos, füvesa árok,
Pocsolyás víz, sás, káka lakják.
De Kraszna, Szamos, Tisza, Duna
Oceánig hordják a habját.*

*S ha rám dől a szittyia magasság,
Ha száz átok fogja a vérem,
Ha gátat tőr föl ezer vakond,
Az Océánt mégis elérem.*

*Akarom, mert ez bús merészség,
Akarom, mert világ csodája:
Valaki az Értől indul el
S befut a szent, nagy Océamba.”*

(Ady Endre)

Ady Endre – ki földije volt Ruszoly Józsefnek – profétai ihletésű szavait idéztem, amelyek egytől egyig ráillenek kedves eltávozott Barátunkra. Mert ilyen volt ő: kicsiny helyről – mint az Ér –, kicsiny legényként indult, s meghódította a szakma magasságait, kitartással, becsülettel és szenvedéllyel, s elnyerte jutalmát: elérte az óceánt, a beteljesedést. Ruszoly József, a Szegedi Tudományegyetem tanára, *professor emeritus*, a Debreceni Egyetem díszdoktora, 2017. szeptember 24-én, életének 78. évében, váratlanul elhunyt. Életútja álljon útjelzőként a fiatalabb nemzedékek előtt, miként lehet tehetséggel, önerőből, határtalan szorgalommal és vasakarattal a nemzetközi elismertségig ívelő egyetemi pályát befutni.

Ruszoly József 1940. március 22-én jött világra – kálvinista gazdálkodó család első gyermekeként – a Bihar vármegyei Bagamérban. Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában, középiskoláit a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban, majd az abból kivált Tóth Árpád Fiúgimnáziumban végezte. Kitűnő érettségi bizonyítvánnyal és az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen történelemből nyert pályadíjjal a tarsolyában iratkozott be a Szegedi Tudományegyetem jogi karára. Hogy egyetemi tanulmányokra éppen Szegedet választotta, abban a debreceni diákkotthonban élő Móra Ferenc-kultusznak is szerepe volt. Szépirodalom iránt is erősen vonzó érdeklődését jelzi,

hogy amikor 1958. július 2-án fölvételi elbeszélgetésre Szegedre jött, emlékként Juhász Gyula versgyűjteményét – „Magyar táj, magyar ecsettel” –, Csongor Győző Dankó-füzetét és a *Tiszatáj* előző havi számát vitte haza magával. Eminens tanulmányi eredményeiből azután a jogi karon sem adott alább, így az egyetem (akkor József Attila Tudományegyetem) tanácsa – a Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata nyomán – 1964-ben aranygyűrűs (*sub auspiciis Rei Publicae Popularis*) állam- és jogtudományi doktorrá avatta. Minden szorgalmas, eszes és kitartó diák-hallgató álma ez, az ifjú Ruszoly Józsefnek sikerült – és ez még csak a kezdet volt.

Tudományos pályára készült. A jogtörténettel és a jogtörténelmi tanszékkel korán eljegyezte magát. Már hallgatóként demonstrátori feladatokat látott el az akkor Maday Pál vezette szegedi jogtörténelmi tanszéken, amely első munkahelye is lett; itt 1963-tól 1981-ig (másodállásban még 1983-ig) végigjárta az egyetemi oktatók grádicseit. *Both Ödön* mellett nevelkedett és emelkedett. A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem 1981-ben frissen megnyílt jogi karán egyetemi docensként megszervezte a Jogtörténelmi és Jogelméleti Tanszékot, amelyet 1988. június 30-ig vezetett. Az egyetemi karrier csúcát jelentő professzori kinevezését 1986. július 1-én nyerte el. Miskolcra visszatérve 1988. július 1-én átvette a Jogtörténelmi Tanszék vezetését, amelynek korábbi vezetője, *Both Ödön* időközben meghalt (1985), az ő utóda, Tóth Árpád pedig nemsokára nyugdíjba vonult. Ügyszólván egész életén át otthont adó tanszékének vezetésétől a felsőoktatási törvény szabta életkort (65) betöltve, 2005. június 30-án vált meg; ezután a szegedi jogi karon létesített Bónis György Szemináriumba nyert beosztást. Oktatói pályájának megkoronázásaként az egyetem *professor emeritus* címmel tüntette ki emyedetlen szorgalmú polgárát.

Szegeden kívül eső „egyetem-alapítói” tevékenységének Miskolc mellett Debrecen is sokat köszönhet. A Kossuth Lajos Tudományegyetem újjáalapító professzoraként a Jog- és Államtudományi Intézet élén mintegy dékáni hatáskörben tevékenykedett, a Jogtörténelmi és Jogbölcséleti Tanszéknek pedig ott is vezetője volt (1995–2000).

Jogtörténész volt, de a szó tágasabb értelmében. Sok-sok írása azt mutatta, hogy a jogász szempontról gondolkodó művelődéstörténész is ott lapult benne. Szakmai munkássága is átnyúlik más, történelmi, sőt irodalmi diszciplínák területére. Pályakezdekorában, az 1960-as években a *Tiszatáj* rendszeres dolgozótársa

volt; azóta is ehhez a szegedi szellemi körhöz tartozónak vallotta magát. Egyidejűleg a költő *Papp Lajos* szerkesztette *Szegedi Egyetem szerkesztőbizottságának* is jogi kari tagja volt – a hagyomány rovatot gondozta. Miskolci évei

Ruszoly József

alatt ugyanó mellett a *Napjaink* rovatvezetője volt, 1988. évi megindulása óta pedig a *Hitel* munkatársa. Különös, benső szellemi kapcsolat fűzi Ady Endréhez. Talán a táj, amelynek két közeli pontjáról valók, magyarázza ezt: Ady iránti vonzalma *Az Értől az Óceánig* gondolata föld- és életrajzi sorsközösségének valós élményéből fakad.

Szűkebb értelemben vett kutatásai – alapos európai kitekintéssel – főként a hazai választójogi rendszerek területére esnek. Imponálóan gazdag publikációs tevékenységet folytatott: több mint hétszáz közleménye jelent meg. Kiemelkedik közülük *A választási bíráskodás Magyarországon 1848–1948* című munkája (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980), amelynek kéziratát előzőleg (1977) kandidátusi értekezésésként védte meg. Akadémiai doktori fokozatot eredményező disszertációját, *A rendiség és a népképviselés között. Tartománygyűlések és választójog a Német Szövetségben (1815–1848)* vonatkozó témájú német jogtörténelmi kutatásainak összegzéseként 1986-ban terjesztette a Magyar Tudományos Akadémia színe elé. Grandiózus vállalkozása az 1848. évi V. tc. teljes országos gyakorlatának föltárása. E tárgykörben fogant első monográfiája – *Országgyűlési képviselő-választások Magyarországon 1861–1868* (Püski Kiadó, 1999) – után közreadta az 1869. és 1872. éveket feldolgozó kötetét: sajnos, az 1848. eszterdó anyaga jórészt cédulákban maradt – feldolgozása, munkájának befejezése, legalább ezen a ponton, nekünk tanítványainak maradt kedves kötelességünk.

Kiemelést érdemel a tudományos kutatómunka iránti kérlelhetetlen igényessége. Számára a primer források, a jellemzően levéltárak polcain rejtőző iratok jelentették a kutatómunka megkerülhetetlen alapját. A régi iratok illata Debrecenben csapta meg. Pályakezdeként egy teljes félétét töltött gyakornokként az Országos Levéltárban. Miként saját, úgy a hallgatóknak szóló évfolyam- és szakdolgozati, tudományos diákköri és a fiatalabb kollégái számára kiejárolt témák is rendre valamely levéltárba vezettek. Munkahelyeiként magáénak vallotta a szegedi Somogyi-könyvtárat régi s új helyén, meg persze a levéltárat: a torony alattit megboldogult Oltvai Ferenc, a Dóm térit Blazovich László (ki professzortársa is) igazgatása alatt.

Mint ízig-vérig egyetemi tanár, mindenkor különös gondot fordított hallgatóinak tansegédletekkel való ellátására. Ruszoly József a tankönyveket író, klasszikus professzori hagyományokat követte. Nem volt híve a többszerzős munkáknak, vallotta: miként az előadásoknak egységes íve ki kell, hogy rajzolja a tárgyat jegyző tanár tudományos felfogását, úgy az általa írott tananyagot is egységes szemléletnek kell áthatnia. *Európai jog- és alkotmánytörténelem* címet viselő tankönyve (2011) Nyugat- s Közép-Európa szélesebben értelmezett magánjogának intézménytörténetét, valamint alkotmánytörténetét foglalja össze. Ez ma Európa legalaposabb, egységes szemléleti talajon megírt, kézikönyv értékű tankönyve. A Püski Sándor, a *népi írók* mentora által alapított és haláláig vezetett, kedves kiadójánál jelentette meg a magyar közjog történetét az ő kutatási területéhez közelebb szelvést feldolgozó két másik könyvét: Újabb magyar alkotmánytörténet 1848–1949 (2002), és így is a mi korunk. *1944–1949* (2006). Napjaink alkotmányos viszonyai is foglalkoztatják: a szegedi Bába

Kiadó adta ki *Máig érő alkotmánytörténelem* (2002) című könyvét.

Alkotó szellemi munkásságának java részét Szegeden élte le, így könnyen érthető, hogy sok kitérő munkát is írt a Tisza-parti városról. Munkatársa volt a Kristó Gyula sorozatszerkesztésében megjelent új *Szeged története* nagymonográfiának. Számos dolgozata mellett kiemelkedik két szegedi vonatkozású könyve: *A Város és polgára* (1999); *Szeged szabad királyi város törvényhatósága. 1872–1944* (2004). Munkatársa volt a *Szegedi Műhely* és a *Szeged folyóiratnak*; az előbbinek szerkesztőségi tagja is.

A *genius loci* másutt is megjelenik munkásságában; hogy csak az általa gondozott művek fontosabbjait említsük: *Szemere Bertalan és kora* (Miskolc, 1991), avagy Hegyesi Márton könyvének (1885) megújított edíciója (*Bihar vármegye 1848–1849-ben*, Debrecen, 2000). Szakmai odaadással gondozza a *Bagaméri Krónika* periodikát és a *Bagaméri Krónika* könyvei sorozatot.

Ruszoly József, mint német témájú és nyelvű közleményei is mutatják, a németországi forrásokkal és irodalommal kutatóként „testközelben” volt. Három hosszabb ösztöndíjas tanulmányúton tartózkodott Mannheimben (1970/71, 1981, 1994), ötször volt Münsterben (1989, 1992, 1993, 1999, 2008), és Lipcsében is megfordult (1964, 1979). A német jogtörténész napok rendszeres résztvevője, alkalmasint felkért előadója. A kortárs német és osztrák jogtörténészek legkiválóbbjaival tartott fenn közvetlen, baráti kapcsolatot. Német nyelven publikált tanulmányainak gazdag válogatását jelentette meg (2009) a Gondolat Kiadó *Beiträge zur neuerenVerfassungsgeschichte (Ungarn und Europa)* címmel.

Ruszoly József élete az egyetem szervezeti életével is összeforrott, számos országos, egyetemi és kari szintű grémiumban viselt tagságot, szolgált az egyetemi közéletet. 1990–2009 között a kari tudományos bizottság elnöke, 1994-től két ciklusban az Egyetemi Tanács tagja, 1994-től 1997-ig az Egyetemi Doktori Tanács elnöke, tagja az Egyetemi Habilitációs Bizottságnak. Az új rendszerű doktori képzésben kezdettől (1994), a jogtörténelmi program vezetőjeként részt vesz; alapító tagja – 2006-tól 2010-ig vezetője – a kari doktori iskolának.

Különös gondot fordított a kari *Acta* szerkesztésére, amelyet tudományos bizottsági elnöksége fontos részfeladatának tekintett. Nem elégedett meg a tanulmányok – oly gyakran tapasztalt – mechanikus csokorba rendezésével; ha kellett, a szerzőkkel személyesen konzultálva tett javaslatot akár a helyes címválasztásra is. A kari doktori képzésben is közreműködött egy, az *Acta* rendszerébe illeszkedő új periodika megindításában – ez lett a *Publicationes Doctorandorum Juridicorum*. A Pólay Elemér Alapítvány égisze alatt indult tudományos kiadványsorozatnak (*Opera Iurisprudentiae, Lectiones Iuridicae, Fundamenta Fontium Iuris, A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára*) is inspirátora volt.

A Magyar Tudományos Akadémiával való kapcsolatának a „nagydoktori” fokozat csak a kezdetét jelentette. Az 1996-ban újjászervezett Jogtörténelmi Albizottságban 1999-től 2002-ig az elnöki teendőket látta el. E – jogtörténelmi tan-székek vezetőiből álló – testület 2005. június 30-án örökös

tiszteletbeli tagjává választotta. 2005-ben, majd 2008-ban az akadémia IX. osztályának kebelében működő Állam- és Jogtudományi Bizottság tagjává választották (1980 és 1985 között két cikluson át volt már tagja e testületnek). Az MTA közgyűlésében 2007. május 2-ától három évre választott doktorképviselő. Kézenfekvő, hogy az akadémia lokális szervénél is feladatot vállalt, az MTA Szegedi Területi Bizottsága (SZAB) Jogtudományi Szakbizottságának éveken át elnöke volt. Az MTA legutóbb *Iuris Consulto Excellentissimo-díjjal* (2016) tüntette ki.

Rangos elismerések birtokosa: a tudományos diákköri mozgalomban hosszú időn át végzett eredményes munkájáért megkapta *Az oktatástügy kiváló dolgozója* címet (1972); majd jókora szünettel *A tudományért* (1998) és *A magyar felsőoktatásért* (2000) emléklakettet, és elnyerte a *Szent-Györgyi Albert-díjat* (1993), valamint a *Klebsberg Kuno-díjat* (2008). A Debreceni Egyetem szenátusa 2006.

november 25-én kelt oklevelében a *Doctor Honoris Causa* kitüntető cím viselésére jogosította fel. Nem alábbvaló a szeretett szülőfalujától kapott legmagasabb elismerés sem: 2005. december 21-e óta Ruszoly József Bagamér nagyközség díszpolgára.

A végére hagytam a legfontosabbat: milyen ember volt Ruszoly József? Emberi vonásaiból kettőt szeretnék kiemelni: férjként mintaszerű férfi. Drága feleségét a tenyerén hordozta, egymásba kapaszkodott életüket, úgy gondolom, sokan irigyelhettek. Munkatársként, kollégaként az igényes mestert láttuk benne, aki tudása legjavát önként, lelkesen, két marékkal szórta ránk: professzoroktól doktorandusokig és hallgatókig terjed a sora azoknak, akik neki köszönhetjük, köszönhetik a jogtörténelmi hivatásra szóló indítást és a folyamatos segítséget.

Balogh Elemér

HÍREK

- **2017. december 4–7-én** a reformáció emlékére alkalmából három egyetem (Prešovská univerzita v Prešove, Univerzita Karlova v Prahe és az Eötvös Loránd Tudományegyetem) rendezett közös történelmi tanácskozást Eperjesen „*Reformáció közép- és délkelet Európában*” címmel.
- **2017. december 6–8-án** a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Magyar Jogtörténelmi Tanszéke és Európai Jogtörténelmi Tanszéke, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottságának Jogtudományi Szakbizottsága szervezésében került sor Szegeden, a VIII. Szegedi Jogtörténelmi Napok keretében a „*Jogtörténelmi konferencia az osztrák-magyar kiegyezés 150. évfordulója alkalmából*” című tudományos tanácskozásra. A tanácskozás első napján a jogtörténelmi kutatásokat folytató budapesti, debreceni, pécsi és szegedi doktoranduszhallgatók mutathatták be legfrissebb kutatási eredményeiket. A tanácskozás második és harmadik napján három szekcióban (büntető- és perjogtörténelmi, magánjog-történelmi, valamint alkotmánytörténelmi) az ország jogtörténelmi tanszékeinek oktatói ismertették legújabb kutatásaikat.
- **2017. december 11-én** a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának Jogtörténelmi Tanszéke és a Magyar Történelmi Társulat Nyugat-dunántúli Regionális Csoportja „*Egyezkedjünk ki velők, mint szabad nemzet szabad nemzettel*” címmel szervezett konferenciát a kiegyezés és a közös ügyek kialakításának 150. évfordulója alkalmából.

A tanácskozáson Máthé Gábor prof. emeritus elnökölt. Révész T. Mihály (SZE ÁJK) *A sajtószabadság ügye 1867 Magyarországon*, Schwarzwölder Ádám (Veritas Történetkutató Intézet) *Ferenc József (fő)szerepe a dualizmus politikai gépezetében*, Nagy Szabolcs (SZE ÁJK) *Hornig Károly veszprémi püspök tevékenysége a törvényhozásban*, Anka László (Veritas Történetkutató Intézet) *Apponyi Albert 67-es ellenzékiése és az 1889-es Nagy Véderövita*, Képesy Imre *A bírói függetlenség kialakulása Magyarországon*, Kalocsai Péter (ELTE SEK) *A kiegyezés hatása a hazai urbanizációra és a városi közlekedés fejlődésére*, Barna Attila (SZE ÁJK) *A hazai parlamentarizmus és a dualizmus töréspontjai az 1905–1906-os belpolitikai krízis idején*, Vizi László Tamás (Kodolányi János Főiskola) *Az Osztrák–Magyar Monarchia külpolitikai mozgásterének változásai a 19. század második felének nemzetközi erőterében*, valamint Kelemen Roland (SZE ÁJK) *Az első világháború hatása a békeidők sajtójára és a sajtószabadságra* címmel tartott előadást.

- **2018. február 16-án** az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténelmi Tanszéke a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társasággal együttműködésben „100 éve alakult át a magyar rendvédelmi modell?” címmel rendezett konferenciát. A tudományos tanácskozáson részt vevő jogtörténelmesek közül Mezey Barna tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE ÁJK) *a dualizmus kori börtönügyről*, Bódi-né Beliznai Kinga adjunktus (ELTE ÁJK) *O sváth Pál sárréti csendbiztos életéről és munkásságáról*, továbbá Losonczy Eszter PhD-hallgató (ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola) *a fogvatartotti jogoknak az 1869. évi Házaszabályokban való megjelenéséről* tartott előadást.